Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica 90: 119–120. 2014

Henrik Wallgren, In memoriam

Den 14 augusti 2014 avled filosofie doktor, professor emeritus Henrik Wallgren i sin födelsestad Helsingfors. Han var född den 25 juni 1928.

Under barn- och ungdomstiden fanns hemmet i Vichtis, Seppä gård i Härköilä by invid den närings- och fågelrika sjön Enäjärvi. Han blev student från Svenska Normallyceum 1946.

Rubriken för hans doktorsavhandling var Energy metabolism of two species of the genus Emberiza as correlated with distribution and migration. Han fördjupade sig speciellt i stann- och flyttfåglars energiomsättning genom att studera den stationära gulsparven och den flyttande ortolansparven. Även i dag är temat högaktuellt, ty den ornitologiska forskningen närmar sig på nytt energiomsättningen under flyttningen ur fylogenetisk synvinkel.

Efter att ha disputerat övergick Henrik Wallgren till fysiologiska avdelningen vid Oy Alko AB:s centrallaboratorium, där han kom att verka till förra hälften av 1970-talet. Hans arbete då omfattade främst studier över alkoholens inverkan på råttor. Det mest betydande arbetet från Wallgrens tid vid Alkoholforskningsstiftelsen är säkert Actions of Alcohol, volym 1–2, som han skrev tillsammans med Herbert Barry, III, och som Elsevier utgav 1970.

Wallgren utnämndes 1969 till biträdande professor i zoologi (zoofysiologi) vid Helsingfors universitet, och till professor år 1974. Denna tjänst innehade han ända till sin pensionering 1992. Under professorstiden fortsatte han sin forskning om etanolens inverkan på det centrala nervsystemet och utredde reproduktionens hormonala bakgrund hos sorkar. I fråga om fåglar var han speciellt intresserad av hur miljögifter inverkar på rovfåglars fortplantning, ett tema han som en av de första i Finland föreläste om på 1970-talet.

En av de största vetenskapliga tilldragelserna i Finland under Henrik Wallgrens forskarbana var arrangerandet av Internationella Fysiologsällskapets (IUPS) världskongress i Helsingfors år 1989, då han var en av huvudorganisatörerna.

Hans aktivitet inom vetenskap ledde till att han verkade i bland annat Nordenskiöld-samfundets styrelse inemot fyrtio år, sist som ordförande. År 1947 invaldes han som medlem i Societas pro fauna et flora Fennica, var dess ordförande i tio år (1975–1985) och utsågs till Sällskapets hedersordförande 1988. I över 20 år var han prefekt för Kilpisjärvi biologiska station och för Nåtö biologiska station på Åland 1982–2000. Han invaldes i Finska Vetenskaps-Societeten år 1969, var viceordförande 1993–1995 och ordförande 1995–1998. Han var också länge styrelseledamot i Nordisk Förening för Fysiologi och invaldes i Kungliga Svenska vetenskapsakademien 1980.

Henrik Wallgrens era vid zoofysiologiska avdelningen vid Helsingfors universitet kännetecknades av en öppenhet inför nya idéer. Henrik utgick alltid från att forskaren ger sitt bästa när han/hon får närma sig forskningsproblemet ur egen synvinkel och med egen tidtabell.

Henriks öppna attityd till samhälle, empatiska inställning till människor samt viljan och förmågan att ta ansvar, medförde att han kom att inneha ledande poster också i civilsamhället. Han var kurator för Nylands Nation och sedermera inspektor. I fem år var han viceordförande för Arbetets Vänner, huvudföreningen, och principal vid Helsingfors sparbank åren 1966–91, de sex sista som ordförande. I människorättsfrågor var han från och med 1997 representant både för Finska Vetenskapsakademien och Finska Vetenskaps-Societeten.

Henrik Wallgren kallades till hedersledamot i Nylands Nation, Societas pro fauna et flora Fen-

Henrik Wallgren 1996. Photo: Eeva Hæggström.

nica, Alkoholitutkijain seura och Nordenskiöldsamfundet.

Havsörnsskydd och havsörnsforskning kom under de sista drygt fyrtio åren att inta en viktig roll i Henrik Wallgrens liv. WWF Finlands havsörnsarbetsgrupp grundades i december 1972, för att försöka förhindra att havsörnen skulle försvinna ur Finlands natur. Hans bekymrade brev år 1971 till statens biträdande naturskyddsinspektör, om att skogen på havsörnsön Granö i Föglö var stämplad, var en bidragande orsak till att skyddsforskningsprojektet startade. Skogen på Granö fick stå men först år 1996 fredades Granö permanent. Havsörnsprojektets första år noterades fem ungar i hela landet, i år 449 ungar.

Henrik Wallgren fungerade i tiotals år som arbetande ordförande för havsörnsarbetsgruppen och inventerade örnparen i Föglö. Det var en stor förmån att få delta i de öppna, spirituella, livsfördjupande diskussionerna kring bordet på familjen Wallgrens sommarvilla i Föglö. ”Sjövillan”, var Henriks ”värld i världen”, såsom även för tandläkarhustrun Carin Forsius-Wallgren och har blivit det också för barnen Carina (Wallgren-Pettersson), Thomas och Matias och deras familjer.

För att hylla Henrik inför hans 60-årsdag skrev dottern Carina och svärsonen Tom ett ode, till Lasse Mårtensons vackra Jurmo-melodi:

Det Granö som du gett av dina år
nu fredad ligger i sin urskogsgömma.
Och mödors lön du rikt och ymnigt får
när havsörnsstammen nya höjder når,
och samtiden och framtiden förstår
den djärva dröm du en gång vågat drömma.

En framstående forskare och respekterad hedersman, med ljus livssyn, har gått ur tiden.

Mikko Nikinmaa & Torsten Stjernberg

MN: elev och forskarkollega
TS: vän, samarbetat inom havsörnsskyddet och olika samfund